

Inntrykk fra Grekenland.

Av Johan Bojer.

En barnekrybbe under aapen himmel. Mens mødrene står i kø for aa faa en melkekubs.

Den gamle Korinthus lagdes i grus av jordskjelv, den ny er gaatt samme vei. Den gamle hadde — som Athen — sin havneby ute ved den blaa golf, men i vaare dager var der ikke sten paa sten igjen av den, alt var grønn slette, hvor kjør og sauer beitet. Hovedbyen laa opover en bergskraaning, og her reiste sig like til det siste ruiner av templer, teatre og seilganger. I nærheten laa et par moderne villae for arkeologer, men det siste jordskjelv har forvandlet det hele til en steinrois.

Den ny Korinthus blev anlagt en halv mil derfra, og det er underlig aa tenke paa, at denne livlige handelsby, hvor mitt følge og jeg for faa uker siden gikk omkring i gaten og siden lunchet paa et av byens hoteller, den er nu drept, lagt i grus med sine villaer, haver, fabrikker og restauranter. Den laa saa vakkert ved den lyseblaa bukt, menneskene syntes aa ha det saa travelt bare av livslyst, brunøiede unge kvinner gikk med barn paa armen og smilte til den fremmede, her var fullt op av soldater og officerer. Paa en time eller to blev femti tusen mennesker husvill, og man har ennå ikke tallet paa alle som omkom. Atter maa grekerne forsørge tusener av landsmenn, som redselsslagen, og blottet for alt, flykter til alle kanter for en katastrofe. Det er ikke første gang. Det er formelig blitt hverdagslig i det siste.

Av alle de krigførende land er vel Grekenland det, som har gaatt mest igjennem, og vi som synes vi har det saa slemt burde sende stipendiater derned for aa se, hvad et folk kan klare av paa- kjønning, naar den ene ulykken stadig følges av en større. Balkankrigen var blodig, saa kom verdenskrigen, og just som det øvrige Europa endelig puster ut, gaar Grekenland til en tredje tårn, den store offensiven i Lilleasia. Landet hadde krig i tolv aar. Menn i sin beste alder blev sjeldne, enkene mange. Butikkene i Athen blev tømt for sørgeslør.

Det store nederlag mot tyrkerne og hærens sammenbrudd var én ting, redslene i Smyrna en annen ting, men den største paakjønning blev den uhyre bølge av flyktninger som vellet inn over et moderland, som paa forhaand var utpint. Jeg hørte en ung frue i Athen si: «Vi har i det siste ikke hatt tid til sinnsbevegelser, vi har bare maattet henge is».

Straks etter Versaillesfreden og de mange omreguleringer av landegrensene begynte store skarer av grekere i utlandet aa strømme hjem. Der kom titusener

fra Konstantinopel, fra Thrakien, fra Bulgaria, og likesaa fra Kaukasus, efter at bolsjevikene var blitt herrer der. I alt et par hundre tusen, som ikke trivdes under de nye herrer. Saa sa de som barna: Vi vil hjem, og de glemte, at «hjemmet» ikke nettop var rustet til aa motta gjester.

Men efter redslene i Smyrna kom hovedbølgen paa over en million. Ikke som en rolig folkvandring, nei det var en flukt, et mareritt av halvnakne, halvt sinnssyke menneskesvermer, som oversvømmet moderlandet og forlangte mat, klær, hus, arbeide, redning. Et land paa fem millioner fikk plutselig en million av betlere. Det var for det meste kvinner, barn og oldinger. Menn i den kampdyktige alder var for en stor del hugget ned. Athen vaaknet som til et jordskjelv. Byen hadde fire hundre tusen innbyggere, og paa et par dager fikk den over en million. Hvordan huse alle de fremmede, hvordan skaffe mat? Jernbanestasjoner blev tatt i bruk, skoler, hospitaler og kirker, foruten alle de private hus, hvis de saasant kunde avse plass. Den familie, som hadde fire værelser blev flyttet sammen i to. Rikmannen saa sitt hus oversvømmet av fremmede. Kjellere og uthus blev beboelsesrum. I teatrene blev hver losje en familieleilighet. Telt reistes paa plasser og utover slettene rundt byen.

Kvinner som ploier.

saa det lignet en hær, som har slaatt leir.

Folk, som i fredens dager nedover i Lilleasia hadde levet paa stor social avstand fra hinannen saa sig plutselig rystet sammen som landsmenn og lidelsesfeller. Her var haandverkere og kjøbmenn, fiskere og professorer, industriarbeidere og fabrikkieiere, bønder og ingeniører. Millioner i Smyrna blev tigger i Athen. Den fine bankierfrue deroverfra bød sig som tjenestepike i Piræus. Advokater, læger, journalister, gartnere, løsslupne

tyver og mordere fra fengslene, alt blev rystet sammen, alle maatte leve av almisser. Under flukten hadde mødre mistet sine barn, og barn sine foreldre, søsken lette forgjeves efter hinannen, ektefeller var i tummelen blitt skilt og ante ingenting mer om hinannen. I to av de følgende aar ofret greske aviser daglig et par spalter paa dem, som gjen-nemstrefet landet og lette efter sine kjære.

En vakker dag blev der jo hjelp fra dr. Nansen og Nationenes Forbund. Det amerikanske Røde Kors og andre kom hurtig til, men i den første tid maatte de lokale myndigheter ikke bare bringe et vist system i innkvartering og forpleining, men ogsaa oprettholde ordenen ved politi og soldater. Det var klart, at i en saa ophissat skare kunde der bli ikke bare forvirring, men tumult. Og i denne tette sammenstuvning av mennesker opstod der jo meget snart epidemier med uhyggelige mengder av dødsfall. Tyfus, dysenteri, tuberkulose fikk riktig en blomstringstid. De friske fikk litt aa bestille. Han, som igaar var egoist, blev samaritan idag.

En læge i Athen fortalte mig, at i leirene utenfor byen gikk det verst utover småbarna. Av fire, som fødtes, døde gjennemgaaende de tre. Paa enkelte steder opstod der sumpfeber. Menneskene

hadde man sin lokalhelgen, som man henvendte sig til i alle vanskelige tilfelle. Men kvinnen fra Lilleasias bondeby hadde en annen helgen enn gubben fra Kaukasus. I et telt paa tolv mennesker var der kanskje like saa mange almektige helgener, saa det var ikke lett aa komme overens. Man begynte aa lete efter, — ikke bare sine kjære, men efter trosfeller, som kunde dyrke den samme ikon.

Men nu begynner et stortilet organisasjonsarbeide for aa sette disse mennesker istand til aa forsørge sig selv. Den greske stat, Nasjonenes Forbund og private selskaper har paa kort tid øvet et imponerende verk. Lettest gikk det vel aa anbringe jordbrukerne. Bare Makedonien absorberte fire femtedeler av dem. Store koloniseringsarbeider blev satt igang. Sjøer og sumper blev uttørket, og her vokste landsbyer frem. Husdyr, redskaper, boliger, alt maatte staten skaffe dem. Man maatte innkjøpe hundre tusenvis av hester, kjør og sauer fra utlandet. Men den udyrkede greske jord fikk ikke lenger sove. Hundre tusenvis av maal blev ploiet, og hvor der før var sletter av lyng blev der nu akre og plantninger av tobakk og vin. Store godser maatte finne sig i ekspropriering, og der hvor det før var en enkelt herre blev der nu tyve.

Men ogsaa haandverkere og fabrikkarbeidere kunde litt etter litt settes igang. Greske industrier i Lilleasia og Thrakien kunde efter hvert flytte hit. Smyrnatteppeene var vevet av grekere. Nu vevet de i hjemlandet.

Ennu idag har Athen en smule preg av leir. Ennu idag har fire hundre tusen flyktninger sitt tilhold der, men de fleste forsørger sig ved arbeide. Der er kommet sving i fabrikker og verksteder. Byen har siden 1922 fordoblet sitt innbyggerantall. Hvad de senere aar har krevet av den moderne helener av arbeide, offervilje og organisasjonsdyktighet er noget, man vanskelig kan danne sig begrep om. Efter de mange aars kriger er det noget av et mirakel, at dette folk fremdeles satt inne med saa store reserver av fysisk og psykisk kraft.

Idag kan 'man ikke si, at de mange katastrofer har efterlatt landet i ruiner. Tvertimot, her er en ny arbeidets opgang baade paa land og i by.

Mon andre folk har kunnet greie det?

Vi som stadig sutrer over daarlige tider og alskens pinaktighet, vi kunde kanskje hente litt mot av aa se paa, hvad Grekenland har maattet. Det kan hende det er slik, at den lille ulykke sveker, men blir den riktig stor, da utløser den den innerste kraft, som slumrer baade hos individ og folk.

Johan Bojer.

Familien

Bryllup feires lørdag 19. ds. i Bredt. 16 av frk. Rutt Eriksen og Georg Borgen.

Bryllup feires paa Norum lørdag den 19. mai av frk. Asta Voldeng og Olav Sæther, Oslo.

Aa saan naa.

Læreren: Naar din mor ber dig kjøpe en liter melk og gir dig en krone med, hvor meget faar du saa tilbake?

Peter: Ingenting.
Læreren: Hvad, ingenting?
Peter: Nei for vi skylder 70 øre i melkebutikken.

Den gamle norske snekker- og bilthuggerkunst.

En interessant utstilling paa Folkemuseet.

Paa Folkemuseet aapnes idag en utstilling av norske snekkere og bilthuggeres arbeider fra 1600-tallet og utover.

Hensikten med utstillingen har været aa vise litt av det arbeide som i senere aar er blitt utført for aa kaste lys over gammel norsk snekker- og bilthuggerkunst. Stort sett har denne hit- til været saagodtsom helt anonym. Nu derimot begynner vi aa skimte ikke alene lokalbestemte skoler, men de enkelte verksteder og mestre, tradisjonen som holder sig fra generasjon til generasjon i de enkelte byer.

Museet har dennegang valgt aa utstille de saker som var i dets eget eie, men hvorav bare en liten del hittil har været tilgjengelig for publikum. De forskjellige mestres arbeider sees samlet i grupper og verkene er supplert med fotografier av de gjenstander som finnes annensteds, men som vi nu med større eller mindre rett tør regne som sikre, personlige ydelser.

Utstillingen aapner med en rekke arbeider fra den eiendommelige Stavangerskole, preget av den tidlige renessanses forsiktige og tilbakeholdne smak, altertavler, prekestoler, skap og andre møbler er smykket med skaarne ranker og beslagsornamenter.

Rikere er de følgende aartier i Bergen, hvor den schleswigske mester, bilthuggeren Peter Negelsen, virket mellom 1630 og 1660-aarene. Museet eier, foruten enkelte møbler, en smuk altertavle fra hans haand. Men i Bergen har han i Mariakirken en lang rekke apostelfigurer, og han har forsvrig laget utstyret, rikt og smukt, til en mengde kirker paa Vestlandet, likesom han har forestaaet innredningen av vaare to herregaarder, Østraatt og Rosendal.

Stilistisk tilsvarende er Christoffer Ridder i Oslo. Han har visstnok været privilegert bilthugger i byen og har fra 1650-aarene til sin død i 1696 levert innredningen til en rekke kirker som Risør, Brevik, Fet etc. foruten at han som flere av byens snekkere har laget en hel del dekorative modeller til jernverkene.

Mer tung, men djerv og festlig er Lauritz Lauritzen og hans sønn Johannes, de to mestere som synes aa ha været alene om aa lage kirkeutstyr og møbler paa Oplandene i 1650—60—70-aarene. Utstillingen viser en rekke betydelige verker av dem.

Sluttelig er der ogsaa en liten prøve paa rokkoko, arbeider som er fremstillet av stollmakere og bilthuggere i byene ved Skiensfjorden, fortrinnsvis elegante og rikt utskaarne møbler og ovnsmodeller. Men de samme mestere har ogsaa hatt som opgave aa smykke egnens kirker. — — —

I den store kunsthistorie som kom ut ifjor har C. W. Schnitler et avsnitt om dette emne, som han kaller Renaissance-skulptur 1530—1650.

Han sier, at i traktene om Oslofjorden, som stod i nær forbindelse med Danmark, finnes de tidligste eksempler paa kirkeinventar i den nye stil. Det tør være, at ornamenteikkere og billedskjærere som Kristian II og de følgende brukte under sine nybygg paa Akershus, har virket utover bygdene.

Den første reformasjonstids engstelse for plastiske figurer, som paa farlig vis kunde lokke folk tilbake til den papistiske billeddyrkelse, ser ut til aa ha holdt sig nedigjennem annen del av 1500-aarene.

Først henimot 1600 tar de bue- og pilastersmykkede sidefelter paa prekestolene til aa fylles med evangelistfigurer, korsfestelser,

Altertavla fra Sigdal kirke, utført av Chr. Ridder i 1660-aarene.

englehoder o. s. v. Til aa begynne med falt det, som rimelig kan være, treskjærerne vanskelig med figurskulpturen. Bare for de aller dyktigste lyktes det med noget held aa efterligne de fjernere forbilleder i Italia, Frankrike og Nederlandene. Selv den mest innviklede ornamentikk klarte mestrene overlegent, men den levende menneskeskikkelse, som gjennom alle historiske tider har været bilthuggerkunstens blomst og krone, fikk man først riktig grep paa næsten hundre aar efter at reformasjonen var blitt Norden paatvunget. Ca. 1620.

Baade paa Østlandet og Vestlandet fremstaar plutselig i dette tidsrum en rekke praktverker. Altertavler, prekestoler o. s. v. Mellom søilene og i nischene, under buer eller som kroninger paa gesimser staar Kristus og engler, apostler og evangelister. Eller man finner figurrike relieffer med optrinn av den hellige historie. Alt er malt i kraftige og brokete farver.

Det er som om middelalderens hunger efter mange og rikt kledte plastiske billeder i kirken er vakt paany efter aa ha været undertrykt i 100 aar.

Det er karakteristisk for den nyvakte interesse for menneskeskikkelsen som det fornemste plastiske motiv, at ca. 1620 begynner enkelte snekkere i byene aa skille sig ut fra de andre i laugere og kalle sig billedskjærere eller bilthuggere for aa betegne at de ikke bare skar løvverk, kartoucher, karveskurd og andre mekaniske ornamenter. De beste av disse arbeider finnes paa Vestlandet og satte en praktblomst i det herlige inventar i Borgund kirke paa Søndmør.

Som bekjent brente den i 1904 og nu er det bare fotografiene som kan fortelle hvordan det en-

gang var.

Hvor høit billedhuggerkunsten kunde naa i Bergen viser dessuten de 2 m. høie, opprinnelig rikt malte trestatuer av de 12 apostler som 1634 blev skjenket av tyske kjøbmenn til Mariakirken, hvor de fremdeles staar rundt koret paa sine rikt utskaarne konsoler med løvverk og bruskornamenter.

Skulpturen paa Østlandet naar ikke samme høide i dette tidsrum. Kunstnerisk brendpunkt var her det nylagte Kristiania som tok av tradisjonen efter middelalderens og ungrenessansens Oslo.

Ogsaa her møter vi ved siden av norske haandverkere og kunstnere en rekke danskere, hollendere og tyskere som arbeidet for Kristian IV ved byggingen og innredningen av Akershus slott og festning, av kirken og offentlige og private bygninger i byen. Nogen av de ypperlige ovnplatter med figurrelieffer som skriver sig fra de norske jernverkens eldste virksomhet i Kristian IV's tid, tør kanskje skyldes disse Kristiania-kunstnere.

I Trøndelagen ser man ungrenessansen optræ alt under de siste katolske erkebisper.

Allikevel ser det ut til aa all kunstnerisk virksomhet har været avbrutt i det gamle erkestift i det følgende hundre aar. Først henimot 1650 kom Trøndelagen atter med i den kunstneriske livsstrøm. De gamle kirkeegenskaper setter oss nu istand til aa knytte bestemte kunstnernavn til en rekke av de trønderske verker. Fremfor nogen andre Johan Bilthugger. Hans treskjærerarbeider er ofte blitt malt av den udmerkede dekorator og portrettmaler Johan Contrafeier. Disse to har uten tvil været de førende lokale kunstnere ca. 1640—1660. Dem maa det ha været som paany har vakt trøndersk skulptur og maleri til nytt liv.

De norske arkivsaker i Danmark.

Norges Grønlandslag henstiller til Utenriksdepartementet aa innlede forhandlinger.

Norges Grønlandslag har ved sin formann advokat Smedal sendt Utenriksdepartementet en skrivelse i hvilken det fremholdes at det fra norsk side nu bør tas initiativet til at forhandlingene blir innledet med Danmark om arkivsakene.

Foreningen har samtidig paa- ny fremholdt at formannen for den norske forhandlingsdelega-

sjon bør være jurist, og den har foreslaatt professor Skeie som særlig skikket for dette hverv.

Moderne ungdom.

Ved konfirmasjonsundervisningen talte presten om de ti bud og kom da ogsaa til aa tale om begier og misundelse:

— Det var et nomadefolk, som fikk de ti bud, og derfor taler budet om, at vi ikke skal begjære vaar næstes okse eller osen. Men det vil i vaare dager si det samme som, at vi ikke skal begjære vaar næstes — hvad?

Gutten: — Det er riktig. Istedet for aa misunde ham hans Chevrolet skal vi —
— Være tilfreds med vaar egen Ford.